

De ib'er in Engeland

Deel 2

In het decembernummer van Beter Begeleiden stond het eerste deel van dit artikel over de verschillen en overeenkomsten tussen de Nederlandse ib'er en de Engelse SENCo. In dit tweede deel ligt de focus op recente ontwikkelingen in Engeland en Nederland, zoals de deregulering van de jeugdzorg, en wat die betekenen voor de positionering, rollen, taken en verantwoordelijkheden van beide begeleiders.

In het eerste deel hebben we gezien dat in Engeland elke school voor basis- en voortgezet onderwijs wettelijk verplicht is een leraar aan te wijzen die verantwoordelijk is voor de coördinatie van alle ondersteuning, begeleiding en zorg voor leerlingen met *Special Educational Needs* (SEN). De *Code of Practice* (CoP) is het handboek waarin gedetailleerd beschreven staat met welke verplichtingen, verantwoordelijkheden en procedures deze SENCo dan rekening moet houden. Alle SENCo's zijn verplicht om binnen drie jaar de *National Award for SEN Coordination* te behalen, een kwalificatie vergelijkbaar met een HBO Master (SEN).

De nieuwe CoP van 2015 (DfE & DoH, 2014) richt zich niet alleen meer op het basis- en voortgezet onderwijs: hij werkt door naar de voor- en vroegschoolse voorzieningen en naar het middelbaar beroepsonderwijs. Het is dan ook een gezamenlijke uitgave van de ministeries van onderwijs en van volksgezondheid en welzijn en heeft een sterke verbinding met de *Children and Families Act* (2014). Hierdoor ontstaat een sterke wettelijke verankering die onderwijs, jeugdzorg, gezondheidszorg en welzijnssector verplichten intensief samen te werken voor alle kinderen en jongeren van nul tot vijftientig jaar (en hun gezinnen) die extra ondersteuning, begeleiding en/of zorg nodig hebben. De focus ligt op:

- interprofessionele samenwerking tussen de verschillende domeinen;

- actieve ondersteuning van kinderen, jongeren en ouders, zodat zij daadwerkelijk kunnen participeren in de besluitvorming over keuze, planning, uitvoering en evaluatie van de noodzakelijke ondersteuning en begeleiding;
- kennis van het lokale aanbod van gespecialiseerde voorzieningen;
- een inclusieve onderwijspraktijk en het weghalen van barrières die leren en meedoen in de weg staan;
- ondersteuning bij een succesvolle voorbereiding op en transitie naar andere vormen van onderwijs en naar volwassenheid.

Interprofessioneel samenwerken

In Nederland zien we, sinds de deregulering van de jeugdzorg in 2015, eveneens een noodzaak op lokaal niveau ontstaan om meer en intensiever te gaan samenwerken met een diversiteit aan dienstverlenende instellingen en professionals. Het ontstaan van de Integrale Kindcentra is hier ook een uitwerking van. Ook hier zien we 'interprofessioneel samenwerken' gepropageerd worden, zonder dat men nog precies weet wat dit inhoudt en wat dit van professionals vraagt (Van Zaalen, Deckers & Schuman, 2018). De noodzaak voor meer samenwerken lijkt evident, maar wellicht is – naar het Engelse voorbeeld - verankering in wet- en regelgeving nodig. De huidige versie van de CoP telt bijna driehonderd pagina's. Het legt de verantwoorde-

lijkheid voor alle ondersteuning, begeleiding en/of zorg van leerlingen met SEN, inclusief de zorg voor het up-to-date houden van rapportages en verslaglegging van individuele leerlingen, meer dan voorheen bij de SENCo. Evenals in Nederland bij de ib'er, zien we bij de SENCo de afgelopen decennia dus een constante uitbreiding en verzwaring van taken. Er is een toename van verantwoordelijkheden en een groter beroep op het ontwikkelen, praktisch implementeren en evalueren van nieuw beleid. Hierdoor wordt er een groter beroep gedaan op de leidinggevende, strategische, operationele en coördinerende competenties van de SENCo (Curran, Mortimore & Riddell, 2017).

Ook in Nederland zien we 'interprofessioneel samenwerken' gepropageerd worden

Het kleinschalige onderzoek van Curran, Mortimore en Riddell (2017) suggereert dat SENCo's in de periode vlak na de invoering van de nieuwe CoP in 2015 zich in eerste instantie hebben beziggehouden met de meer bureaucratische aspecten van hun werk, zoals:

- het evalueren van het registratiesysteem voor SEN-leerlingen;
- het evalueren en bijstellen van het schoolbeleid ten aanzien van 'SEN and disability';
- de introductie van *person-centered planning* en *one page profiles*;
- het opstellen van het verplichte informatierapport (*the SEND information report*).

Verschuiving van verantwoordelijkheden

SENCo's moeten jaarlijks een verantwoording presenteren van al hun werkzaamheden en de ontwikkelingen in de school wat betreft de ondersteuning en begeleiding van leerlingen met SEND, inclusief belangrijke kengetallen. We zien in deze ontwikkeling een verschuiving van taken naar het strategische niveau van beleidsontwikkeling, implementatie, verantwoording en evaluatie.

De vraag is of de SENCo gepositioneerd en geëquipeerd is en in de school de status heeft om deze rol adequaat en efficiënt in te kunnen vullen (Curran, Mortimore & Riddell, 2017). Diezelfde vraag geldt

voor de ib'er in Nederland. Hoort dit in haar takenpakket, is zij geïmplementeerd om dit te kunnen doen en beschikt zij over de leidinggevende, strategische, operationele en coördinerende competenties die hiervoor nodig zijn?

Passy, Georgeson, Schaefer en Kaimi (2017) adviseren het Engelse ministerie van onderwijs dat SENCo's lid zouden moeten zijn van het senior managementteam van de school. Gezien hun taken en verantwoordelijkheden en de verplichtingen die zij hebben, moeten zij op strategisch en beleidsniveau mee kunnen praten en beslissen. Dit lijkt onverkort van toepassing op de ib'er in Nederland. De vraag is dan of een besluit hierover overgelaten moet worden aan het bevoegd gezag of dat dit via wet- en regelgeving gerealiseerd moet worden en wat hiervan dan de consequenties zijn.

Nederlands en Engels onderzoek

Als Nederland een inclusief onderwijssysteem wil realiseren, zoals zij zich verplicht heeft te doen met de ratificatie van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (VN, 2006), lijkt het raadzaam opnieuw naar de positie en de status van de ib'er te kijken. In het PACT-onderzoek suggereren Doornenbal et al. (2017) voor de ontwikkeling van inclusieve speelleeromgevingen voor kinderen van nul tot zes jaar, een aantal onmisbare elementen:

- interprofessionele samenwerking tussen kinderopvang, basisonderwijs en zorginstellingen;
- een gedeelde taal en visie;
- extra expertise op de werkvloer;
- een trekker (inclusie-pedagoog);
- voldoende tijd en middelen;
- focus op preventie;
- een actieve rol van de ouders.

Wat betreft een actieve rol van ouders, zeggen de onderzoekers dat dit (helaas) in dit project onvoldoende gerealiseerd is. Een andere belangrijke constatering, is dat dergelijke innovatie ook om vernieuwing van het opleiden en professionaliseren vraagt, zoals samen leren en onderzoeken.

De ondervraagde SENCo's in het onderzoek van Curran et al. (2017) zeggen dat zij sinds de invoering van de nieuwe CoP kritischer zijn gaan kijken naar de leerlingen die geregistreerd staan als 'leerlingen met SEN'. Meer dan voorheen vragen zij zich af of deze leerlingen echt wel passen binnen de definitie van SEN of dat er andere redenen zijn waarom zij niet naar verwachting presteren, zoals een tekort aan goed en effectief onderwijs. Dit sluit aan bij onderzoek naar vermeende 'over-diagnostiek' in het Engelse onderwijs (Ofsted, 2010).

Meer beleidsruimte, maar ook meer evaluatie

Het Engelse ministerie is de laatste jaren duidelijk terughoudender geworden met het reguleren van de onderwijspraktijk. Diezelfde ontwikkeling zien we terug in Nederland. Scholen in beide landen krijgen dus meer beleidsruimte, maar moeten ook meer verantwoording afleggen voor de wijze waarop de eigen praktijk wordt vormgegeven, bijvoorbeeld via zelfevaluatieprocedures.

Net als bij de ib'er zien we bij de SENCo een constante uitbreiding en verzwaring van taken

In Engeland lijken ouders beter geïnformeerd en meer betrokken door de wettelijke verankering in de CoP van drie verplichte voortgangsgesprekken per jaar. Wetgeving biedt dus ook helderheid en structuur en zorgt ervoor dat bijvoorbeeld ouders duidelijk weten waar zij recht op hebben en hoe met hen moet worden omgegaan. Ouders geven bijvoorbeeld aan (Passy et al., 2017) dat zij van een goede SENCo verwachten dat:

- zij veel kennis heeft van een brede variatie aan SEN;
- zij luistert naar ouders en leerlingen;
- het toegeeft wanneer zij het fout heeft;
- zij ouders en leerlingen gelooft als die zeggen een serieus probleem te hebben.

In het onderzoeksrapport (p. 61) wordt het als volgt samengevat: 'Ouders verwachten dat SENCo's bondgenoten zijn en voor hen vechten en zijn teleurgesteld als dit niet gebeurt.' Ouders in de Nederlandse context verwachten waarschijnlijk hetzelfde van hun ib'er, maar wat betekent dit in de praktijk?

Wat betreft de houding van leraren, suggereren SENCo's dat leraren door de nieuwe CoP zich, meer dan voorheen, realiseren dat zij een wettelijke verplichting hebben voor en aanspreekbaar zijn op de ondersteuning en begeleiding die zij bieden. Hierdoor zijn zij minder sterk geneigd de verantwoordelijkheid hiervoor neer te leggen bij de SENCo. Extra ondersteuning, begeleiding en zorg worden hiermee een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle professionals in de school.

Zwaardere takenpakket

De veranderingen in rol, taken en verantwoordelijkheden van de SENCo in Engeland, zijn vergelijkbaar met de veranderingen voor de Nederlandse ib'er. De taak van de ib'er is in beide landen ontegenzeggelijk zwaarder geworden. Er is meer verantwoordelijkheid voor:

- de integrale ondersteuning, begeleiding en/of zorg voor alle leerlingen;
- het strategisch beleid dat hiervoor ontwikkeld moet worden;
- de middelen en voorzieningen die hiervoor nodig zijn;
- het opbouwen van externe relaties met specialisten en financiers die hieraan kunnen bijdragen;
- professionalisering van medewerkers op alle niveaus in de schoolorganisatie;
- leidinggeven aan het team van leraren en onderwijsassistenten;
- rapportage naar belanghebbenden en controlerende instanties (zoals de onderwijsinspectie);

- het realiseren van partnerschap met en zeggenschap voor ouders en leerlingen;
 - een positieve en inclusieve schoolcultuur, waarin diversiteit niet meteen als probleem wordt gelabeld.
- Dit vraagt nogal wat van de ib'er. Met elkaar kunnen we ons afvragen of de ib'er in Nederland voldoende gepositioneerd is om al deze nieuwe taken uit te voeren en daarvoor de verantwoordelijkheid te dragen. We kunnen ons ook afvragen of de overheid niet toch een aantal heldere kaders moet geven, zoals de Engelse overheid heeft gedaan in de CoP, ook ten aanzien van het opleidingsprofiel en de competenties die de ib'er nodig heeft gezien haar taken en verantwoordelijkheden anno 2020.

Literatuur

- Curran, H., Mortimore, T., & Riddell, R. (2017). Special Educational Needs and Disabilities reforms 2014: SENCos' perspectives of the first six months. *British Journal of Special Education*, Vol. 44, no 1, pp. 46-64.
- DfE (Department for Education) & DoH (Department of Health) (2015). *Special Educational Needs and Disability Code of Practice: 0-25 years*. London: HMSO.
- Doornenbal, J., Fukkink, R., Van Yperen, T., Balledux, M., Spoelstra, J. & Van Versevel, M. (2017). *Inclusie door interprofessionele samenwerking. Resultaten van de proeftuinen van PACT*. Den Haag: Het Kinderopvangfonds.
- Ofsted (2010). *The Special Educational Needs and Disability Review: a statement is not enough*.
- Passy, R., Georgeson, J., Schaefer, N. & Kaimi, I. (2017). *Evaluation of the impact and effectiveness of the National Award for Special Educational Needs Coordination*. Plymouth: Education Research with Plymouth University.
- Van Zaalen, Y., Deckers, S. & Schuman, H. (2018). *Handboek interprofessioneel samenwerken in zorg en welzijn*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Hans Schuman

is hoofddocent aan de Hogeschool Utrecht/het Seminarium voor Orthopedagogiek en werkzaam in de Master Educational Needs. Daarnaast is hij leider van de Onderzoekkring van Heliomare Kind/Jeugd waar research wordt verricht naar het ontwerpen, uitvoeren, monitoren en evalueren van onderwijszorgarrangementen. E-mail: hans.schuman@hu.nl.